

2. Диди-Юберман Ж. То, что мы видим, то, что смотрит на нас / Жорж Диди-Юберман; пер. с французского А. Шестакова. – СПб.: Наука, 2001. – 262 с.

3. Инишев И. «Иконический поворот» в теориях культуры и общества / Илья Инишев // Логос. – М.: Издательство института Гайдара, 2012. – №1. – С.184–211.

4. Петровская Е. Мари-Жозе Мондзен / Елена Петровская // Теория образа / Елена Петровская. – Москва: РГГУ, 2010. – С.96–121.

5. Bal M. Visual essentialism and the object of visual culture / Bal Mieke // Journal of Visual Culture. – 2003. – №2. – P.5–32.

6. Boehm G., Mitchell W. Pictorial versus Iconic Turn: Two Letters / G. Boehm, W. Mitchell // Culture, Theory and Critique. – 2009. – №50. – P.103–121.

7. Elkins J. The domain of Images / James Elkins. – New York: Cornell University Press, 1999. – 283 p.

8. Fabian J. Anthropology with an attitude: critical essays / Johannes Fabian. – Stanford: Stanford University Press, 2001. – 256 p. – (Cultural memory in the present).

9. Mirzoeff N. An Introduction to Visual Culture / Nicolas Mirzoeff. – London: Routledge, 1999. – 323 p.

10. Mitchell W. J. T. Iconology: Image, Text, Ideology / W. J. T. Mitchell. – 1986.

11. Mitchell W. J. T. Showing Seeing: A Critique of Visual Culture / Mitchell W. J. T. // Journal of Visual Culture. – 2002. – №1. – P.165–181.

12. Moxey K. Visual Studies and the Iconic Turn / K. Moxey // Journal of Visual Culture. Los Angeles; London; New Delhi; Singapore: Sage. – 2008. – Vol.7 (2).

References

1. Ben`jamin V. Proizvedenie v jepohu ego tehnicheckoj vosproizvodimosti / V. Ben`jamin; [per. Romashko S. A.] // Ozarenija / Val`ter Ben`jamin; [per. Bernovskaja N. M., Danilov Ju. A., Romashko S. A.]. – M.: Martis, 2000. – S.122–153.

2. Didi-Juberman Zh. To, chto my vidim, to, chto smotrit na nas / Zhorzh Didi-Juberman; per. s francuzskogo A. Shestakova. – SPb.: Nauka, 2001. – 262 s.

3. Inishev I. «Ikonicheskiy povorot» v teorijah kul`tury i obshhestva / Il`ja Inishev // Logos. – M.: Izdatel`stvo instituta Gajdara, 2012. – №1. – S.184–211.

4. Petrovskaja E. Mari-Zhoze Mondzen / Elena Petrovskaja // Teoriya obraza / Elena Petrovskaja. – Moskva: RGGU, 2010. – S.96–121.

5. Bal M. Visual essentialism and the object of visual culture / Bal Mieke // Journal of Visual Culture. – 2003. – №2. – P.5–32.

6. Boehm G., Mitchell W. Pictorial versus Iconic Turn: Two Letters / G. Boehm, W. Mitchell // Culture, Theory and Critique. – 2009. – №50. – P.103–121.

7. Elkins J. The domain of Images / James Elkins. – New York: Cornell University Press, 1999. – 283 p.

8. Fabian J. Anthropology with an attitude: critical essays / Johannes Fabian. – Stanford: Stanford University Press, 2001. – 256 p. – (Cultural memory in the present).

9. Mirzoeff N. An Introduction to Visual Culture / Nicolas Mirzoeff. – London: Routledge, 1999. – 323 p.

10. Mitchell W. J. T. Iconology: Image, Text, Ideology / W. J. T. Mitchell. – 1986.

11. Mitchell W. J. T. Showing Seeing: A Critique of Visual Culture / Mitchell W. J. T. // Journal of Visual Culture. – 2002. – №1. – P.165–181.

12. Moxey K. Visual Studies and the Iconic Turn / K. Moxey // Journal of Visual Culture. Los Angeles; London; New Delhi; Singapore: Sage. – 2008. – Vol.7 (2).

Avetisyan A. I., PhD student, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine, Kyiv), avetstasya@gmail.com

The map of visual studies: the basic principles of the research

The aim of the article is to formulate the strategic principles of dealing with visual culture matters, considering the theoretical positions of key visual studies thinkers. I compare the conceptual basis of key visual culture theories and analyze their philosophical background.

First of all, I provide the terminological clarification of the basic visual studies concepts, define central issues of the field. Besides, I review the philosophical background of methodological strategies, offered by key visual studies thinkers. I consider different concepts of turns in the context of visual studies (pictorial, visual, iconic turns). Finally, as a conclusion, I formulate the initial principles for studying the visual culture issues. Application of analytical and comparative method has revealed the fundamental differences in the key concepts of visual culture; critical method enabled the formulation of the original principles of my own research strategy.

Keywords: visual culture, visual studies, representation, presentation, visual experience.

Avetisyan A. I., аспирантка, Киевский национальный университет им. Тараса Шевченко (Украина, Киев), avetstasya@gmail.com

Карта визуальных исследований: основные принципы изучения

Цель статьи – учитывая основные теоретические позиции, представленные в визуальных исследованиях, сформулировать исходные принципы исследования визуальной культуры. В статье проведено сравнение концептуальных основ ключевых теорий визуальной культуры и анализ их философско-методологического базиса.

Во-первых, приведены терминологические уточнения основных понятий визуальных исследований, прописаны базовые вопросы направления. Во-вторых, описаны основные методологические стратегии, предложенные ключевыми теоретиками визуальной культуры. Проанализированы их философское основание. Приведен анализ «поворотов» в контексте визуальных исследований (pictorial, visual, iconic turns). В-третьих, в качестве заключения сформулированы исходные принципы исследования визуальной культуры и визуального опыта. Применение аналитического и сравнительного метода позволило выявить фундаментальные расхождения в ключевых концепциях визуальной культуры, а критический метод сделал возможной формулировку исходных принципов собственной исследовательской стратегии.

Ключевые слова: визуальная культура, визуальные исследования, репрезентация, презентация, визуальный опыт.

УДК 30.304

Балуца Т. П.,

кандидат політичних наук, ст. викладач кафедри філософії, історії та політології, Одеський національний економічний університет (Україна, Одеса), kyzik-kyzik@mail.ru

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В СУЧАСНОМУ СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНОМУ АСПЕКТІ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

Мета роботи: аналіз впливу глобалізації на освіту і освітній процес в сучасному суспільстві. В результаті даного дослідження було розглянуто і проаналізовано: основні тенденції впливу глобалізації на освітній процес, співіснування глобалізації та освіти як суперечливого соціального процесу. Розглянуто основні напрямки діяльності міжнародних організацій в сфері освіти, та можливих сценаріїв розвитку вищої освіти в умовах глобалізації, перспективи впровадження в освіту і освітній процес сучасних форм і методів навчання на основі досягнень комп'ютерної техніки та комунікаційних технологій, вивчення необхідності глобальної стандартизації освіти.

Сьогодні вища освіта – це володіння необхідними знаннями та навичками і вміння скористатися ними на міжнародній арені мають вирішальне значення для особистого і суспільного прогресу. Крім того, наявність кваліфікованих працівників, орієнтованих на глобальне співробітництво, – один з найцінніших компонентів конкурентоспроможності будь-якої організації в світі. Міжнародна платформа привертає найбільш кмітливих, креативних і успішних фахівців. І роль вищої освіти у вихованні цих якостей очевидна і незмінна.

Ключові слова: глобалізація освіти, сучасність, суспільство, культура, трансформації, освітній процес.

Актуальність теми дослідження визначається сучасними процесами глобалізації, які зачіпають практично всі сфери і соціальні інститути суспільства, в тому числі і систему вищої освіти, трансформуючи їх стосовно до власних вимогам.

Велика кількість робіт вітчизняних і зарубіжних авторів вказує на актуальність проблеми впливу глобалізації на освіту. Соціокультурні проблеми вищої професійної освіти в постіндустріальному суспільстві обговорюють в своїх роботах О. Долженко, С. Єркович, Г. С. Зборівський, Ф. Кумбс, П. Дракер, Б. Рідінгс, Н. Руткевич, Д. Костянтинівський, В. Шубкин, Ф. Філіппов, А. Панарін. Соціально-політичні, соціологічні та економічні аспекти глобалізації відображають в своїх роботах А. Дука, В. Култигін, Д. Клементьев, І. Малинський, Ю. Шевченко. Теоретичні основи глобального освіти знаходяться в центрі уваги З. Баумана, У. Бека, І. Валлерстайна, Е. Гідденс, М. Покровського, П. Скотта.

Світова система сучасності характеризується спільністю багатьох процесів, які відбуваються в різних сферах і протікають багато в чому однаково, незалежно від будь-яких особливостей країни. Такі сфери як економіка, політика, культура піддаються ідентичним змінам і впливу в усьому світі, розрізняючи лише невеликими національними аспектами, які частіше незначні. Не стала винятком і система вищої освіти, яка на даний момент визнана найважливішою і потребує постійного відповідності всім вимогам мінливого світу, а тому просто зобов'язана реагувати на будь-які трансформації суспільства. З цієї причини, багато процесів, які відбуваються в усьому світі, характеризуються практично повною ідентичністю, що дозволяє трактувати їх з позиції глобалізації.

За останні п'ятнадцять–двадцять років глобалізація значно посилила вплив на трансформацію національних систем вищої освіти. Так, на думку одного з відомих теоретиків університетської освіти, віце-канцлера Кенсінгтонського університету П. Скотта, глобалізація є найфундаментальнішим викликом, з яким зіткнулася вища школа за всю понад тисячолітню історію існування. Глобалізація робить особливо актуальним завданням поширення національних культур, сприяє стандартизації навчання (під впливом сучасних інформаційних технологій і появи глобальних дослідницьких мереж), а також обмежує бюджетні можливості розвинених країн, від яких залежить більша частина фінансування університетської освіти. На університети, зауважує вчений, чекає робота з адаптування до вимог епохи глобалізації [1, с. 3–4].

Схожу точку зору висловлює Д. Деланті, що з огляду на зміни в суспільстві, культурі й знаннях сучасний університет повинен так само змінитися, знайти себе в нових реаліях, щоб гарантувати свою «конвертованість». Він стверджує, що на рубежі XX–XXI ст. університет уже став глобальною установою, зайнятою в тристоронніх відносинах із урядовими й багатонаціональними корпораціями [2].

П. Скотт і Д. Деланті розглядають глобалізацію як чинник упровадження в університети елементів ринкової економіки, що сьогодні змінює і національні, і світову системи вищої освіти. На їхню думку, припускає існування світу, що складається з національних держав, на основі чого складаються чіткі геополітичні кордони, через які може здійснюватися традиційна діяльність з інтернаціоналізації освіти – набір та переміщення студентів, обмін викладачами, співпраця університетів, спільна дослідницька робота. Інтернаціоналізація постає як побудова взаємозв'язків між двома або більшою кількістю країн, пов'язаних спільною метою, наприклад, формуванням єдиного освітнього простору, що й закріплено Болонською конвенцією, підписаною в липні 1999 року. А процес глобалізації загалом розглядається як стандартизація, економічна інтеграція і крос-культурна проникність. Інтернаціоналізація характеризується передусім високим рівнем мобільності студентів, що підтверджено даними ЮНЕСКО, згідно з якими за останні 25 років він зріс на 300%. На думку експертів, до 2010 року кількість студентів, які навчаються за кордоном, становитиме 2,8 млн. осіб, а до 2025-го – 4,9 млн. Глобалізація ж пов'язана насамперед із загостренням конкуренції між традиційними вузами.

Екс-міністр освіти і науки України В. Кремень пов'язує глобалізацію вищої освіти зі «вступом людства на перетині тисячоліть до нового типу цивілізації, опануванням нового способу мислення й різновидом прогресу» [3, с. 8]. Найпріоритетнішими галузями в XXI ст., на думку вченого, будуть «наука як сфера, що продукує нові знання, та освіта, як сфера, що олюднює знання». На думку академіка, тільки країна, спроможна в умовах глобалізованого світу примножити свою інтелектуальну власність, сферу знань як субстанцію виробництва, зможе претендувати на гідне місце в світовій спільноті, бути конкурентоспроможною.

Неоднаковий доступ до знань, інформаційних технологій і мов міжнародного спілкування становить одну з головних причин появи нерівності в питаннях освіти. Цю думку розділяють автори Г. Колін [4, с. 28] і Г. Макбурн [5, с. 51–52]. Характерною рисою такого «розколотого» освітнього простору є розрив в економічній структурі світу між групою розвинених держав, які становлять «золотий мільярд» (країни Західної Європи, США та Канада – близько 20% всього населення планети), й рештою країн. У багатьох країнах Азії, Африки та Латинської Америки спостерігаються неграмотність серед дітей і дорослих, високий коефіцієнт смертності, дуже обмежений доступ до інформаційних технологій, що відкидає молодь цих країн на периферію освіти.

Прогресуюча культурна глобалізація робить виклик усій системі вищої освіти. Останніми роками вища освіта дедалі частіше розглядається як товар і її комерціалізація виходить на рівень світового ринку. Навіть затятий прихильник теорії відкритого суспільства Дж. Сорос піддав критиці таку тенденцію, зауваживши, що грошові цінності узурпували роль істинних цінностей, а ринки стали панувати в таких сферах суспільного життя, де їм не має бути місця (мистецтво, педагогіка, наука, політика тощо) [6].

У ході аналізу тенденцій, ролі й завдань вищої освіти на основі програмних документів ЮНЕСКО можемо з'ясувати, що у ній домінують три основні тенденції, загальні для систем і учбових закладі вищої освіти у всьому світі: кількісний зріст при збереженні домінування нерівності на міждержавному й міжрегіональному рівні в плані доступу до освіти, диверсифікованість інституціональних структур, програм і форм навчання й фінансові труднощі. Розгляд документів дозволить виявити у сучасній освіті ряд процесів: демократизації, глобалізації, регіоналізації, поляризації, маргіналізації й фрагментації. ЮНЕСКО встановлює новий підхід до вирішення проблем в сфері вищої освіти, що полягає у дотриманні принципів відповідності вимогам сучасності, якості та інтернаціоналізації [7, с. 7–8].

У вищих навчальних закладах не тільки відбувається професійне становлення особистості, але й формується громадянин, повноцінний суб'єкт суспільно-політичного життя, майбутній лідер виробництва, політик, громадський діяч. Які ж особливості характерні для системи вищої освіти як найважливішого соціалізаційного інституту?

В кожній країні існує своя специфіка в системі вищої освіти, свої проблеми і свої шляхи їх вирішення. З іншого боку, абстрагуючись від відмінностей між країнами і системами освіти економічного порядку, ми можемо виділити загальні тенденції в міжнародному вищу освіту,

прояв яких в реальних умовах економіки тієї чи іншої країни має різну ступінь реалізації. Проаналізуємо основні тенденції в міжнародному вищу освіту. Перша з них – це прагнення до трансформації, тобто до постійної зміни і оновлення самих систем освіти, без чого неможливо їх розвиток і адаптація до мінливих умов навколишнього життя.

Вступ університетів в епоху глобалізації сприяло виникненню різноманітних віртуальних форм знання і освіти, що протистоять фундаментальності в традиційному сенсі цього слова. Домінування добре обгрунтованих теорій зникає, поступаючись місцем штучно гібридизуемим форматам практичних навичок і технологій з обмеженою зоною соціальної відповідальності. Що стосується самих університетів, то сьогодні під впливом зовнішніх факторів вони перетворюються в економічні корпорації, які управляються як корпорації, але корпорації особливого роду – пов'язані з виробництвом і розповсюдженням знань. Всі ланки університетської структури самовизначаються за ознаками конкурентоспроможності та прибутковості. Так, наприклад, «в США все без винятку (державні і приватні) навчальні заклади виступають самостійними гравцями на ринку освітніх послуг. Державна фінансова підтримка навіть державних вузів (як на федеральному рівні, так і на рівні штатів) покриває не більше 30% всіх витрат. Кошти, що залишилися повинні бути в будь-якому випадку мобілізовані з інших джерел» [8, с. 10–18].

Це принципово змінює природу вищої освіти. Відтепер воно стає підприємництвом з усіма витікаючими наслідками. Найчастіше факультети, лабораторії, наукові центри і навіть окремі професора розглядаються тепер під кутом зору того, скільки «дохідних» студентів вони змогли залучити, стільки зовнішніх грантів і дотацій вони «внесли в загальну скарбничку», який їхній внесок в бренд університету на ринку освітніх послуг.

Сам навчальний процес нині має на увазі нові споживчі якості: доступність і легку засвоюваність складних питань, створення у клієнтів приймального почуття повноти отриманого знання, упакованість в красиві форми (ігрові методи викладання, мультимедійність). Традиційні і строгі формати викладання (лекція, семінар, дипломна робота, отримання ступеня) трансформуються в широкі, як їх характеризує сучасна соціологія, «перетікають форми» (liquid forms).

Однак слід зазначити, що все це відбувається не за рахунок зниження загального рівня вимог та недотримання освітнього стандарту. Якість освітніх послуг підтримується на абсолютно високому рівні, хоча, можливо, і іншими засобами – перш за все за рахунок динамічності навчального процесу і наявності різноманітних форматів отримання знання. Корпоративна природа нового освіти заявляє про себе не тільки в загальних питаннях управління університетами, але в справі конкретного формування конкретних навчальних програм і впливу на навчальний процес.

Також слід звернути увагу, що процес глобалізації вищої освіти в умовах сучасного суспільства має суперечливі наслідки для соціальної структури: з одного боку, вища освіта стає більш автономним, плюралістичним і відкритим громадському управлінню, з іншого ж боку зростає залежність ВНЗ від ринкових сил, поглиблюється соціальна нерівність, що виражається в формуванні

нових ієрархій в глобальному просторі вищої освіти та обмеження доступу окремих соціальних груп до якісних освітніх послуг.

Звідси суперечливість дискурсів досліджень вищої освіти у вітчизняному контексті: місія протиставляється споживання, цінності – доходу, ефективність – традиціям. «Введення в освіту ринкових важелів стверджує право індивідуального вибору, економічної раціональності, менеджералістських принципів, роблячи акцент на пріоритетній ролі вільного ринку як регулятора соціальних відносин, мінімізації ролі держави. Університетська діяльність все ширше набуває вигляду бізнес-виробництва, супроводжуваного відповідним маркетингом, розробкою нових видів освітніх сервісів і продуктів» [9].

Акцент на безперервній освіті дозволяє долати нові форми інформаційної нерівності, оскільки веде до розвитку можливостей додаткової освіти, що підвищує доступність престижних цінностей і конкурентоспроможність учнів. Разом з тим місія вищої школи в умовах глобалізації не зводиться лише до суспільного блага; інститут вищої освіти неминуче трансформується в умовах ринкової економіки в напрямку прозорості критеріїв оцінювання і зростаючої ролі споживача послуг в процесах вибору і управління своєю траєкторією в просторі освітніх послуг.

На закінчення слід зазначити, що глобалізація все ж не є виключно негативним явищем для організації університетської освіти – її позитивні наслідки можуть бути усвідомлені і використані тільки в тому випадку, якщо університети включаються в наполегливо пропонуваній нею процес інформатизації та міжнародних комунікацій. Глобалізація освіти не повинна розумітися як гомогенізація або, що ще небезпечніше, як засіб економічного домінування; скоріше, її слід сприймати як режим виробництва тотожності і відмінності для соціальних структур. На сьогоднішній день глобальне освіта є одним з найбільш перспективних напрямків розвитку педагогічної теорії і практики, що дозволяє здійснити підготовку учнів до адаптації в складному, постійно мінливому сучасному світі з його численними політичними, економічними, екологічними, соціальними та іншими проблемами.

Список використаних джерел

1. Скотт П. Глобализация и университет // ВВШ «Alma Mater». – 2000. – №4. – С.3–8.
2. Деланти Д. Новые модели университетов // <http://socio.tamp.ru/1.htm>
3. Кремень В. Філософія освіти XXI ст. // Персонал. – 2003. – №1. – С.8.
4. Колин Г. Глобальные проблемы информатизации общества: информационное неравенство // ВВШ «Alma Mater». – 2000. – №6. – С.27–30.
5. Макбурни Г. Глобализация как политическая парадигма высшего образования сегодня // Высшее образование сегодня. – 2001. – №1. – С.46–55.
6. Сорос Дж. Кризис глобального капитализма. – К.: Основы, 1999. – 259 с.
7. Реформа в розвитку вищої освіти. Програмний документ ЮНЕСКО. – Париж, 1995.
8. Слепухин А. Ю. Глобализация высшего образования: социальные противоречия и тенденции // Журнал исследований социальной политики. – 2005. – Т.3. – №1. – С.7–28.
9. Покровский Н. Е. Трансформация университетов в условиях глобального рынка // Сообщество профессиональных социологов. – <http://www.sociolog.net/index.html>

References

1. Skott P. Globalizacija i universitet // VVSh «Alma Mater». – 2000. – №4. – S.3–8.
2. Delanti D. Novye modeli universitetov // <http://socio.tamp.ru/1.htm>
3. Kremen' V. Filosofija osvity XXI st. // Personal. – 2003. – №1. – S.8.
4. Kolin G. Global'nye problemy informatizacii obshhestva: informacionnoe neravenstvo // VVSh «Alma Mater». – 2000. – №6. – S.27–30.
5. Makburni G. Globalizacija kak politicheskaja paradigma vysshego obrazovanija segodnja // Vysshee obrazovanie segodnja. – 2001. – №1. – S.46–55.
6. Soros Dzh. Krizis global'nogo kapitalizma. – K.: Osnovy, 1999. – 259 s.
7. Reforma v rozvytku vyshhoj' osvity. Programnyj dokument JuNESKO. – Paryzh, 1995.
8. Slepuhin A. Ju. Globalizacija vysshego obrazovanija: social'nye protivorechija i tendencii // Zhurnal issledovanij social'noj politiki. – 2005. – T.3. – №1. – S.7–28.
9. Pokrovskij N. E. Transformacija universitetov v uslovijah global'nogo rynka // Soobshhestvo professional'nyh sociologov. – <http://www.sociolog.net/index.html>

Baluta T. P., PhD in political sciences, senior lecturer of the department of philosophy, history and political science, Odessa National Economic University (Ukraine, Odessa), kyzik-kyzik@mail.ru

The globalization of higher education in the socio-cultural aspect: problems and prospects

Objective: To analyze the impact of globalization on education and the educational process in modern society. As a result of this study were reviewed and analyzed: the main trends of globalization impact on the educational process, the coexistence of globalization and the formation of a contradictory social process, the main activities of international organizations in the sphere of education, as well the possible scenarios for the development of higher education in the context of globalization, introduction of education prospects and educational process of modern forms and methods of teaching based on the achievements of computer technology and communication technology, the study of the need for global standardization of education.

Today, higher education – it is the possession of the necessary knowledge and skills and the ability to use them in the international arena are critical to personal and social progress. In addition, the availability of skilled workers, focused on global cooperation – one of the most valuable components of the competitiveness of any organization in the world. International platform attracted the most savvy, creative and successful professionals. And the role of higher education in the education of these qualities is obvious and indispensable.

Keywords: globalization of education, modern, society, culture, transformation, educational process.

Балуца Т. П., кандидат политических наук, ст. преподаватель кафедры философии, истории и политологии, Одесский национальный экономический университет (Украина, Одесса), kyzik-kyzik@mail.ru

Глобалізація вищого образования в соціально-культурному аспекте: проблеми і перспективи

Цель работы: проанализировать влияние глобализации на образование и образовательный процесс в современном обществе. В результате данного исследования были рассмотрены и проанализированы: основные тенденции влияния глобализации на образовательный процесс, сосуществования глобализации и образования как противоречивого социального процесса, основные направления деятельности международных организаций в сфере образования, так же возможные сценарии развития высшего образования в условиях глобализации, перспективы внедрения в образование и образовательный процесс современных форм и методов обучения на основе достижений компьютерной техники и коммуникационных технологий, изучение необходимости глобальной стандартизации образования.

Сегодня высшее образование – это владение необходимыми знаниями и навыками и умение пользоваться ими на международной арене имеют решающее значение для личного и общественного прогресса. Кроме того, наличие квалифицированных работников, ориентированных на глобальное сотрудничество – один из самых ценных компонентов конкурентоспособности любой организации в мире. Международная платформа привлекает наиболее сообразительных, креативных и успешных специалистов. И роль высшего образования в воспитании этих качеств очевидна и незаменима.

Ключевые слова: глобализация образования, современность, общество, культура, трансформации, образовательный процесс.

УДК 378.4:316.77(4+73)(045)

Бульвінська О. І.,
кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, Інститут вищої освіти НАПН України (Україна, Київ), bulvinskay@mail.ru

КОМУНІКАТИВНА ОСВІТА: ДОСВІД УНІВЕРСИТЕТІВ США І ЄВРОПИ

Аналізується комунікативна освіта як процес формування комунікативних знань, умінь, компетентностей. Розглядається сучасна комунікативна освіта в університетах США і Європи, узагальнюються її основні стратегічні напрями: окремі програми спеціалізації на бакалаврському, магістерському рівні та рівні PhD з комунікації; включення в навчальні програми основних курсів з комунікації, обов'язкових для фахівців різних напрямків; а також освіта, побудована на принципах комунікативної дидактики. Запропоновано ввести широкую комунікативну освіту в університетах України.

Ключові слова: комунікація, комунікативна освіта, комунікативні компетентності, вища освіта, університети, вища освіта в США, вища освіта в Європі.

Сучасна філософія трактує комунікацію як смисловий та ідеально-змістовний аспект соціальної взаємодії, а основну функцію комунікації – як досягнення соціальної спільноти при збереженні індивідуальності кожного її елемента [4, с. 497]. Отже, комунікація – це не просто двосторонній обмін інформацією, комунікація – це посередник, завдяки якому здійснюється функціонування й існування соціальної реальності; спосіб спільного творення, відтворення і перетворення численних соціальних реальностей.

У сучасному світі росте необхідність у фахівцях, які, окрім спеціальних, володіють комунікативними знаннями й уміннями. Комунікативна компетентність, виступаючи провідним чинником ефективного спілкування, багато в чому визначає успішність і конкурентоспроможність особистості і всього трудового колективу.

Підвищення якості комунікативної освіти є нагальною потребою сьогодення. Ще в 1996 р. на симпозіумі в Берні було поставлено питання про те, що для реформ європейської вищої освіти істотним є визначення ключових компетенцій, якими мають бути озброєні молоді європейці. Серед них були виділені комунікативні, що стосуються вміння володіти усною та писемною комунікацією, знання необхідних мов, способів взаємодії з оточуючими, навички роботи в групі, володіння різноманітними соціальними ролями в колективі [9].

Комунікативна освіта – це процес формування комунікативних знань, умінь, компетентностей, розвиток комунікативних якостей особистості і накопичення професійно-комунікативного досвіду взаємодії з оточуючими, які потрібні фахівцям для успішної професійної діяльності в соціокультурному середовищі.

Причому необхідність комунікативної освіти наголошується в різних галузях освіти, включаючи ті, які традиційно не потребували комунікативних компетентностей (скажімо, інженерію). Оскільки професійна діяльність у дискусії комунікації розглядається як побудова взаємодії і відносин між фахівцями, компаніями, соціальними інститутами і суспільством, комунікативна освіта, результатом якої є сформованість умінь розв'язувати професійні завдання засобами комунікації, визнається не менш цінною, ніж спеціально-технічні вміння.

Значний досвід у підготовці фахівців з комунікації накопичений в університетах США і Європи. Мета статті – узагальнити стратегічні напрями комунікативної